

بررسی حکمرانی آینده نگر، قانون گذاری و برنامه های هفتم توسعه جمهوری اسلامی ایران در منطقه ساحلی مکران

فاطمه صدقی ثابت

۱. مدرس دانشگاه، مولف و پژوهشگر

مشاور ارشد راهبردی شرکت اولدوز تجارت نوین ارس در منطقه قفقاز و آسیای میانه، مشاور بیمه های
بازرگانی شرکت بنیان انصار آرتا

مشاور مدیر عامل در امور مالی، امور بازاریابی و فروش محصولات شرکت فناوری و مهندسی پرتو صنعت
طلایی

Fatemeh.sedghi@ymail.com

چکیده

منطقه ساحلی مکران دارای قطب توسعه به عنوان بندر و پایگاه نیروی دریایی هاب گاز، نفت و انرژی و منطقه آزاد تجاری صنعتی چابهار و به عنوان بندر آزاد اسکله های با ظرفیت ایجاد مناطق صنعت و حمل و نقل بین المللی است. در این مقاله، با استفاده از مطالعات کتابخانه ای (عمدتاً منابعی که پروژه هزاره منتشر کرده) و میدانی، و شیوه پژوهش توصیفی-تحلیلی، اختصار به موضوعات مطرح شده در سواحل مکران و نکات مربوط به برنامه هفتم توسعه ارائه خواهد شد. و سپس برخی از سند توسعه منطقه ساحلی مکران ارائه خواهد گردید از نتایج حاصله می توان در به کارگیری حکمرانی آینده نگر، قانون گذاری و برنامه های توسعه جمهوری اسلامی ایران در سواحل مکران قلمداد می شود بهره برداری شود.

واژگان کلیدی: حکمرانی، حکمرانی آینده نگر، قانون گذاری، برنامه توسعه، توسعه هفتم، سواحل مکران.

۱. مقدمه

پیچیدگی مسائل، افزایش تعداد افراد درگیر در فرآیندهای تصمیم‌گیری، مسئله جهانی شده، امکان رخداد پدیده‌های پیش‌بینی نشده، در سال‌های اخیر بیش از پیش سبب گرایش‌های قوی به سوی آینده‌اندیشی نظام‌مند و تفکر در مورد رخدادهای محتمل آینده میان گروه‌های متعدد از جمله شرکت‌ها، سیاست‌گذاران، دانشگاهیان و افراد دیگر شده است. تعداد و قابلیت‌های نهادهایی که برای آینده خود برنامه‌ریزی می‌کنند در حال افزایش است و همچنین واحدهای آینده‌نگری در داخل نهادهای تصمیم‌گیری و اجرایی، و نیز تشکیل دوره‌های دانشگاهی آینده‌پژوهی در سراسر جهان در این حوزه قرار دارند.

از دید آینده‌نگری و توسعه روش‌های آینده‌پژوهی می‌توان به شکل گسترده‌ای برای مواجه شدن با پدیده‌ها و چشم‌اندازهای محتمل جهانی و نیز فرصت‌های پیش‌رو به منظور بهبود شرایط زندگی نسل‌های فعلی و آتی بهره‌جست. اما متأسفانه پیچیدگی مسائل روزمره و نیاز به مدیریت و حل و فصل سریع مسائل جاری، که گاهی تحت تأثیر تغییرات شتابان ظهور پدیده‌های گوناگون قرار دارند، فرصت کمی برای تعمیق در مورد تصویر گسترده و درازمدت آینده و عواقب آن برای حکمرانان باقی می‌گذارد؛ از این رو بسیاری از تصمیم‌گیران سیاسی برای باقی ماندن در قدرت، به حل مسائل کوتاه‌مدت گرایش دارند. در سطوح پایین‌تر تصمیم‌گیری (بنگاهی و شرکتی) نیز نگرش اولویت دادن به سودآوری مدیران را وادار می‌سازد تا دست به فعالیت‌های کوتاه‌مدت بزنند و به دنبال حل مسائلی باشند که مهلت شان رو به پایان است.

امروزه در بسیاری از مراکز تدوین خط‌مشی، تفکر استراتژیک خط‌مشی‌گذاران جای خود را به برنامه‌های کوتاه‌مدت غیرمنطبق و در برخی موارد متناقض با رویکرد حکمرانی خوب داده است. در حالی که تفکر استراتژیک و تدوین خط‌مشی توسعه هفتم جمهوری اسلامی ایران باید در کنار هم نقش مکمل داشته باشند.

تفکر استراتژیک تدوین‌کنندگان خط‌مشی، چشم‌انداز مناسب با واقعیت‌های کنونی محیط و تحولات آینده آن را می‌آفریند که برای تبیین و پیاده‌سازی آن از ابزار تدوین خط‌مشی استفاده می‌شود.

دکتروالوانی تدوین‌کنندگان خط‌مشی «برنامه‌ریزان» را از «مجریان خط‌مشی» جدا می‌داند نقش‌های موثری همچون گردآوری داده، درک و فهم مشکلات، مفهوم‌سازی واقعیت و اقتضائات، همراهی تفکر استراتژیک در خلق راهبردها و مشارکت در پیاده‌سازی چشم‌اندازها، خلق چشم‌انداز و راهبردها را حاصل تفکر استراتژیک تدوین‌کنندگان خط‌مشی می‌داند و هماهنگی، مشارکت شهروندان، جلوگیری از شکاف خط‌مشی، رفاه ذی‌نفعان، توزیع مناسب و توجه به مطلوبیت شهروندان از جمله وظایف اصلی، تدوین‌کنندگان خط‌مشی می‌داند. (ربیعی‌مندجینی، ۱۳۹۶).

در این مقاله، با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای (که عمدتاً پروژه بین‌المللی هزاره در خصوص چشم‌اندازهای جهانی منتشر کرده است) و بازدید میدانی، و شیوه پژوهش توصیفی-تحلیلی، موضوعات مطرح شده در برنامه سند هفتم توسعه منطقه ساحلی مکران مرور می‌شود. همچنین نکات مربوط به بررسی حکمرانی آینده نگر و قانون گذاری دسته بندی می‌شود، بیان می‌شود. سپس پیشنهادهاى صاحب نظران جهانی برای برقراری ارتباط میان آینده نگری در سیاست گذاری تصمیم گیری ها جمع بندی خواهد شد. در پایان نیز برای نحوه سیاست گذاری و استقرار آن در توسعه برنامه هفتم سواحل مکران پیشنهادهای ارائه خواهد شد.

۲- مفاهیم و مبانی نظری پژوهش

با توجه به هدف پژوهش، که بیان ضرورت کاربست آینده نگری، حکمرانی و قانون گذاری برنامه توسعه در سواحل مکران است، و اینکه نکات مطرح شده در فرآیندهای آینده نگری به توصیف و تحلیل مربوط می‌شود، ادبیات مربوط اهمیت یافته و در زیر برخی مفاهیم اصلی پژوهش حاضر ارائه می‌شود.

آینده نگری:

آینده نگری فرآیندی نظام مند است که به گردآوری اطلاعاتی می‌پردازد که نگرشی جامع ارائه کرده است و معطوف به آینده، در افق میان مدت یا بلند مدت است و تصمیم های امروز و اقدامات پیش برنده به هم پیوسته را مورد هدف قرار می‌دهد. آینده نگری ماحصل همگرایی روندهای موجود در توسعه زمینه های علوم «تحلیل سیاستی»، «برنامه ریزی راهبردی» و «آینده پژوهی» است. این دستور العمل آینده نگری را فرایندی با مشخصه های زیر تعریف می‌کند:

۱. فرآیندی نظام مند و مشارکتی؛
۲. فرآیندی مبتنی بر گفت‌وگو اجتماعی؛
۳. خلق چشم اندازهای الهام بخش و همه جانبه با حضور گروه های کثیری از خبرگان و نمایندگان همه گروه های ذینفع؛
۴. ترسیم چشم اندازهای مبنای برنامه ریزی راهبردی با هدف حمایت از تصمیم سازی در زمان حال.

حکمرانی:

حکمرانی مدیریت کلانی است که بر پایه عناصر آینده نگری، مشارکت و یکپارچه سازی بنا شده و با استفاده از ظرفیت گسترده جامعه و اطلاعات بدست آمده از آن می‌تواند به توسعه بپردازد. عناصر یاد شده، از تأثیر مجموعه دانشمندان، مهندسان، سیاست گذاران و دیگر اعضای جامعه بهره می‌برد. (Guston, 2019).

جایگاه قانون گذاری برای برنامه توسعه در نظام جمهوری اسلامی ایران:

قانون برنامه هفتم توسعه در نظام جمهوری اسلامی ایران از جایگاه ویژه ای برخوردار است، قانون برنامه و بودجه کشور (مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی)، برنامه عمرانی پنج ساله به این شرح تعریف شده است: «برنامه جامعی است که برای مدت پنج سال تنظیم و به تصویب مجلس می رسد و ضمن آن هدف ها و سیاست های توسعه اقتصادی و اجتماعی طی همان مدت مشخص می شود. مهم ترین دلیل مبنی بر قصد قانون گذار برای برتری بخشیدن به قانون توسعه نسبت به سایر قوانین تأثیر منفی گذارد.

منطقه ساحلی مکران:

منطقه ساحلی مکران، مشتمل بر ۵ شهرستان چابهار، جاسک، سیریک، کنارک و میناب در دو استان سیستان و بلوچستان و هرمزگان. منطقه مکران دارای قطب توسعه جاسک به عنوان بندر و پایگاه نیروی دریایی، هاب گاز، نفت و انرژی و منطقه آزاد تجاری صنعتی چابهار به عنوان بندر آزاد و اسکله های با ظرفیت ایجاد مناطق صنعتی و حمل و نقل بین المللی است.

توسعه این منطقه نمی تواند بدون مشارکت اجتماعات محلی چه از نظر اجتماعی و فرهنگی و چه از نظر استراتژیک به پایداری برسد. در غیراین صورت ایجاد واحدها و پروژه های بزرگ صنعتی و تجاری بدون مشارکت مردم محلی می تواند به بروز مشکلات اجتماعی، فقر و نابرابری منتهی می شود.

موقعیت استراتژیک خاورمیانه ضرورت های گوناگونی را به همراه دارد: نخستین ضرورت، درک استراتژیک از موقعیت آن در ساختار نظام جهانی و روابط بین الملل و ضرورت دیگر استراتژی قدرت های بزرگ در خصوص این منطقه است. این دو ضرورت از دو دیدگاه داخلی (درون منطقه ای) و خارجی (بیرون از منطقه) قابل پیگیری است.

اصطلاح خاورمیانه به علت اینکه از قاره اروپا به آن نگریسته می شد، نه خاور نزدیک به حساب می آمد نه خاور دور؛ گرچه امروزه منظور از خاورمیانه منطقه ای وسیعتر از آنچه که به نظر می آید ولی اهمیت و تأثیرات ژئواستراتژیکی این اصطلاح همچنان باقی است. منطقه خاورمیانه به عنوان قلب اوراسیا به لحاظ ژئواستراتژیکی، محل عبور خطوط زمینی، راه آهن و هوایی بخش عظیمی از جامعه بین المللی محسوب میشود. این منطقه محل عبور ترانزیت هوایی و زمینی میان اروپا و آفریقا با هند و آسیای شرقی محسوب میشود که بر ابعاد راهبردی آن می افزاید.

اهمیت خاورمیانه:

۱) اهمیت تاریخی-فرهنگی:

خاورمیانه از نظر فرهنگی-تاریخی خاستگاه و زادگاه ادیان بزرگ توحیدی و الهی است. پیامبران اولوالعزم خداوند، در این منطقه، رسالت جهانی خود را اعلام کرده اند. از حدود بیست و چند تمدن شناخته شده، بیش از نیمی از آن در منطقه خاورمیانه شناسایی شده اند. بسیاری از تمدن های معروف دیگر نیز در همسایگی خاورمیانه بازشناسی شده

اند مانند تمدن‌های چین و هند. از نظر مذهبی شهر بیت المقدس، برای پیروان ادیان الهی یهود، مسیحیت و اسلام، بسیار مقدس و ارزشمند است. علاوه بر این‌ها، خاورمیانه گهواره قانون‌گذاری و دانش‌های فلسفه و ادبیات و ... به شمار می‌آید. هنر دنیای قدیم ریشه در این منطقه دارد و از این جا به سراسر جهان گسترش یافته است. (اطاعت: ۱۳۹۵)

۲- اهمیت سیاسی - امنیتی:

خاورمیانه، با توجه به بافت اجتماعی، تنوع قومی و نژادی، منابع و امکانات مادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. زیرا توزیع منابع و امکانات طبیعی بر پایه خواست و رضایت مردم منطقه نبوده است.

پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی در جنگ جهانی نخست، ایجاد مرزهای تحمیلی برای کشورهای جدیدالتأسیس، بر اساس مصالح و مطامع قدرت‌های استعماری اروپا که در خاورمیانه حضور داشتند بدون توجه به مسایل قومی، نژادی و مذهبی مردم شکل گرفت. برای همین، امروزه در خاورمیانه و حتی شمال آفریقا، کشوری را نمی‌توان یافت که به گونه‌ای با یکی از همسایگانش، بر سر منابع آب، نفت، زمین و ... اختلاف نداشته باشد. همین مشکل هر از چندگاهی به رقابت تسلیحاتی دامن می‌زند و در مواردی باعث درگیری و جنگ کوتاه مدت و دراز مدت در خاورمیانه شده است. بنابراین، خاورمیانه از نظر سیاسی - امنیتی هم برای مردم منطقه و هم برای کشورهای دیگر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. (مارتین، نصری ۱۳۹۸).

۳- اهمیت اقتصادی

منطقه خاورمیانه به‌عنوان کانون انرژی جهان در سراسر قرن بیستم، و به‌گونه‌ای مضاعف در آغاز قرن جدید، نقطه خیزش و ظهور تحولات و بحران‌های متعددی بوده که تأثیرات آنها اغلب از سطوح منطقه‌ای فراتر می‌رفته است. منطقه خاورمیانه به‌ویژه از زمان پایان جنگ جهانی دوم به این سو، به دلیل اهمیتی که در اقتصاد جهانی پیدا کرد، بیش از پیش مورد توجه قدرت‌های بزرگ قرار گرفت و آنها را وادار ساخت تا برای حضور و نفوذ در تحولات این منطقه از ابزارهای مختلفی استفاده کنند. (Colbert, 2019).

در گذشته‌های دور حکومت‌های قدرتمند تمایل داشتند به آب‌های سرزمینی دست داشته باشند. از جمله پترکیبر همیشه آرزوی قدم گذاشتن در آب‌های جنوب ایران را در سر داشته اما در زمان حیات خود به این آرزو نرسید، به همین دلیل هم پیش از مرگ در وصیت نامه خود دستیابی به آب‌های گرم را به عنوان دستور کار به تزارهای بعدی سفارش کرد.

ظاهراً در این وصیت نامه در مورد ایران گفته شده «نزدیک شدن» به استانبول و هندوستان و ایران برای روسیه واجب است و لازم است که با این دولت‌ها به جنگ پرداخته شود تا هر قدر ممکن است خود را زودتر به خلیج فارس برسانید. پترکیبر به دنبال رسیدن به آب‌های گرم جنوب ایران بوده تا از این طریق بتواند به راحتی به آب‌های آزاد

و اقیانوس‌ها دسترسی داشته باشد و از سوی دیگر امپراطوری انگلستان را از طریق تهدید هندوستان، تحت فشار بگذارد.

هندوستان، امارات، عراق، سوریه و از همه مهم‌تر ایران، شرکای مهم و بسیار تأثیرگذار روسیه در خاورمیانه هستند. روسیه با توسعه تجارت خود و ایجاد یک گروه غیررسمی از شرکای خود توانست بدون خونریزی و ایجاد جنجال به یکی از سیاست‌های دیرینه روسیه تزاری جامه عمل بپوشاند. انجام این سیاست‌ها به خوبی حوزه نفوذ روسیه را گسترش داد و در واقع با جدیت تمام می‌توان گفت که این سیاست به دیگر کشورهای ابرقدرت در شرق درس بزرگی داد و آن این بود که با سیاست آرام و صلح طلبی می‌توان در خاورمیانه نفوذ کرد.

کریدور بین‌المللی شمال - جنوب:

ایران طی دو دهه گذشته نتوانسته است همپای دیگر شرکا، پروژه‌های توسعه ریلی را پیش ببرد. ایران برای ایفای نقش در کریدور بین‌المللی شمال - جنوب جهت ترانزیت کالا از ترکیه تا روسیه و آسیای مرکزی به بنادر جنوب کشور و از آنجا به کشورهای آسیایی، خصوصاً هند و چین، می‌بایست چندین پروژه خط آهن را عملیاتی می‌کرد، اما هیچ کدام از آنها پیشرفتی نداشته‌اند.

ایران حتی خط آهن رشت - آستارا که نقش کلیدی هم‌زمان در کریدور شمال - جنوب و شرق - غرب (بخشی از ابتکار کمربند و جاده چین موسوم به جاده ابریشم نو) دارد را نیز توسعه نداده و پایانه ریلی ایران در مرز ترکیه نیز تاکنون برای عبور قطارهای باری تکمیل نشده است.

از طرفی به خاطر نبود زیرساخت‌ها و کشتی‌های لازم، ایران حتی ۶۰ درصد تجارت خود با روسیه را نیز از طریق خطوط ریلی و جاده‌ای جمهوری آذربایجان انجام می‌دهد.

ایران نه تنها سهمی در کریدور شمال - جنوب ندارد، بلکه حدود دو سال است که از کریدور شرق - غرب نیز کنار گذاشته شده است.

مقام‌های جمهوری اسلامی طی روزهای گذشته از شانس تبدیل شدن ایران به کشوری ترانزیتی در سایه تحریم‌های بین‌المللی و کشتیرانی اروپا علیه روسیه به خاطر تهاجم به اوکراین خبر داده‌اند، اما هرگز به نبود زیرساخت‌ها در ایران اشاره نکرده‌اند. مسیر انتقال کالا از هند تا دریای سیاه و عبور از گرجستان و رسیدن به مقصد روسیه اگرچه پنج برابر طولانی‌تر از مسیر ترانزیتی از خاک ایران است، اما با توجه به نبود زیرساخت‌ها هند و چین فعلاً مسیرهای دیگر را ترجیح می‌دهند.

جهت‌گیری‌های ملی آمایش سرزمین:

جهت‌گیری‌های ملی آمایش سرزمین مجموعه‌ای از رویکردها، رهنمودها و سیاست‌هایی است که رعایت آنها منجر به تحقق تصویر دراز مدت سازمان فضایی مطلوب توسعه می‌گردد. از آنجا که این تصویر، بازتاب سرزمینی چشم‌انداز ملی، در چارچوب اصول آمایش سرزمین می‌باشد. با در نظر گرفتن سیاست‌های کلی آمایش سرزمین ابلاغیه مقام معظم رهبری مبنی بر تعامل و همکاری با کشورهای منطقه و جهان به ویژه حوزه تمدن ایرانی - اسلامی با تقویت نقش آفرینی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی کشور در جهت منافع ملی یا مشترک و همچنین روند روبه افزایش تغییرات اقلیمی و به طور کلی تحولات گسترده‌ای که طی ده سال گذشته در سطوح ملی و بین‌المللی اتفاق افتاده است.

فرازهای این سند مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها است که الگوی اسکان جمعیت، ساختار فضایی فعالیت‌ها و چگونگی شکل‌بندی، بسط و گسترش شبکه‌های زیربنایی را متناسب با اهداف و الزامات اسناد پایه مذکور، تبیین می‌نماید.

اجرای قانون مناطق آزاد سرمایه‌گذاری در مکران را تسهیل می‌کند و این سواحل هسته کلیدی تسریع در روند توسعه و پیشرفت منطقه جنوب شرق کشور است. سواحل مکران به عنوان گنج نهفته ایران است که در فرمایشات رهبر معظم انقلاب مطرح شده است. رهبر معظم انقلاب در سال ۱۳۶۳ با تصویب و اجرای سند توسعه محور شرق، افق و چشم‌انداز بلندشان را در خصوص اهمیت این سواحل استراتژیک و راهبرد بهره‌وری از آن در راستای تبدیل ایران به پل ارتباطی اقتصاد شرق و غرب و شمال و جنوب مطرح و ابلاغ کردند. در سال‌های پس از آن نیز بطور متناوب بر اهمیت سواحل مکران تأکید شده و در سال ۱۳۸۲ و با ابلاغ سند چشم‌انداز ایران در ۱۴۰۴، مجموعه‌ای از راهبردهای عملیاتی جهت بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت‌های منحصر به فرد سواحل مکران، با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص ایران تبیین شد که با درج در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه هفتم توسعه در سرفصل امور اجرایی کشور قرار گرفت.

برخورداری منطقه جنوب شرق کشور از نعمت سواحل اقیانوسی، تأثیر بسزایی در ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی، توسعه همه‌جانبه اقتصادی - سیاسی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران داشته و نقش چشمگیری را در شکل‌گیری روابط بین‌الملل به عهده خواهد داشت.

منطقه مکران به علت دارا بودن ظرفیت‌های فراوان، علاوه بر زیبایی‌ها و جاذبه‌های گردشگری بسیار، از نظر موقعیت استراتژیک کاملاً منحصر به فرد بوده و به دلیل مجاورت آن با مرزهای شبه‌قاره هند و دریای عمان از جنبه‌های مختلف سیاسی نظامی و اقتصادی از سده ۱۵ میلادی مورد توجه کشورهای مختلف جهان قرار داشته بطوریکه در مقاله‌ای در سال ۱۳۰۶، از راه آن چابهار، به عنوان اعظم الطرق تجارت نام برده شده است. مزیت‌های اقتصادی و سیاسی این منطقه برای جمهوری اسلامی ایران به حدی است که می‌تواند به عنوان حلقه اساسی زنجیره حمل و نقل و لجستیک، هاب ترانزیت و تجارت بین‌الملل دروازه صادرات انرژی، کریدور تردد تجار

گردشگران قلمداد شده و به جذاب ترین نقطه خاورمیانه، برای تولید ثروت و شکوفایی اقتصادی تبدیل شود ما می توانیم با بهره گیری از این مزیت ها و همکاری با کشورهای نظیر هند، پاکستان و چین و افغانستان منافع بسیاری را از این گونه ظرفیت ها بدست آورده و جایگاه سیاسی- اقتصادی خود را در سطوح منطقه ای و فرامنطقه ای ارتقا بخشیم. اهمیت جهانی سواحل مکران و منطقه چابهار زمانی بیشتر می شود که بدانیم بنادر صحرار عمان و گوادر پاکستان خود را آماده جایگزینی بنادر امارات تا سال ۲۰۵۰ می کند و بندر دوقم عمان نیز در تکاپوی جذب سرمایه گذار برای تبدیل شدن به یک هاب صنعتی و توزیعی در منطقه است.

سواحل مکران با تأکید ۲ سند بالا دستی (برنامه هفتم توسعه) و (سند توسعه منطقه ساحلی مکران) به مرکز تولید، صنعت، تجارت و ترانزیت تبدیل خواهد شد. مراحل عملیاتی پیشرفت این منطقه پرشتاب ترین روزهای رشد خود را پشت سر می گذارد. قرارداد ایران و هند در حوزه مکران وابسته است و این امر منوط به طراحی و برنامه ریزی سیاست های کارآمد، و بهره گیری بهینه از ظرفیت های این منطقه در کنار وضع قوانین و اقدامات تسهیل گرانه، جهت بهره مندی از ظرفیت های فزاینده آن است.

از سوی دیگر دسترسی به بازار سه و نیم میلیارد نفری شرق کشور، از طریق کریدور زمینی و دریایی از ویژگی های خاص این منطقه است که بهترین گزینه برای پیوند دادن اقتصاد ایران با اقتصاد ۳۷ هزار میلیارد دلاری کشورهای عضو SAARG و همچنین کشور چین از طریق پروژه کمربند و جاده است.

بنادر گوادر و چابهار به عنوان تنها بنادر اقیانوسی حوزه اکو بهترین محل برای ایجاد مراکز لجستیکی مشترک بین کشورهای عضو اکو برای مدیریت حمل و نقل منطقه ای است و کشورهای عضو اوراسیا نیز به خوبی با ظرفیت های این سواحل آشنا بوده و در حال تعامل جهت برقراری ارتباطات تجاری با محوریت ترانزیتی چابهار هستند.

تجربه خوب توسعه بخش کشاورزی و صنایع تکمیلی آن در این منطقه و اراضی حاصل خیز منطقه مکران و منابع عظیم دریایی موجود امکان ایجاد قطب صنایع غذایی را در این منطقه مهیا کرده است.

۳- بحث و نتیجه گیری

سواحل مکران به دلیل دور بودن از تنگه هرمز و خلیج فارس از نظر ملاحظات ژئواستراتژیک با ثبات تر بوده و می تواند به عنوان هاب تجاری و گذرگاه ترانزیتی در تجارت منطقه ای و بین المللی ایفای نقش کند.

لازم است با توجه به زیرساخت های در دست تأمین، جذب هر چه بیشتر سرمایه داخلی و خارجی برای توسعه و ارتقای جایگاه ژئواکونومیک این منطقه در دستور کار قرار گیرد.

بهره مندی از مزایا و مشوق های قانونی مناطق آزاد تجاری- صنعتی به عنوان ابزار رونق اقتصادی منطقه مکران قلمداد می شود که در صورت اصلاح و اجرای واقعی آنها با همکاری دیگر دستگاه های داخلی، انگیزه بخش خصوصی برای فعالیت های اقتصادی در این منطقه را افزایش خواهد داد.

ابعاد مختلف برنامه هفتم توسعه به واسطه زیر ساخت فرهنگی شکل می گیرد و در بستر توسعه دریایی باید فرهنگ دریایی داشته باشیم، در توسعه دریایی عوامل ثابت و متغیر وجود دارد. عوامل ثابت مانند موقعیت ژئوپلیتیک و اقلیم سواحل، دسترسی به سواحل آزاد است که ایران به واسطه موقعیت ژئوپلیتیک و سواحل طولانی برتری در این زمینه دارد.

عوامل متغیر مانند جمعیت، ویژگی های جمعیتی و باور مسئولین است که ما در دو مولفه آخر ضعف داریم، ما باید با این نتیجه برسیم که چه مدل توسعه ای را در سواحل مکران می خواهیم دنبال کنیم، در کشورهای حاشیه اقیانوس هند شاهد تحرکات شدیدی هستیم، مانند پاکستان در گوآتر و همکاری با چینی ها به دنبال سرمایه گذاری زودبازده است، امارات که بندر نجیره را می خواهد به هاب گازی منطقه تبدیل کند، این کشورها تا پس کرانه خود نیز مشغول توسعه هستند.

۴- ارائه پیشنهاد های سیاستی

نباید نگاه امنیتی به توسعه مکران داشته باشیم و از ظرفیت مردم پایه باید استفاده کنیم و باید به توسعه صنایع پایین دستی و فرهنگ دریایی اقدام نماییم و بتوانیم در این سواحل جمعیت مستقر کنیم. ما در حوزه تجارت جهانی غایب هستیم و کشورهای همسایه ما گوی رقابت از ما را می ربایند و اگر تا ۳ سال آینده به این صحنه باز نگردیم برای همیشه از صحنه حذف خواهیم شد. در حوزه، سرمایه گذاری خارجی ما با ابهام مواجه هستیم و در سرمایه گذاری داخلی بروکراسی ها جلوی سرمایه گذاری را گرفته، ما باید تکلیف بسیاری از طرح های توسعه ای در منطقه را مشخص کنیم. سواحل مکران فرصت قابل توجه و پتانسیل خوبی برای توسعه دارند.

تقریباً اکثر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای بهبود سیاست گذاری کلان و آینده نگر، به طراحی چشم اندازهای ملی خود و نیز به طراحی و اجرای برنامه های ملی آینده نگری، که اجرای آینده نگری محتوای اکثر آن ها را تشکیل می دهد دست زده اند.

می توانیم با توسعه تاب آور مبتنی بر تنش و فقر آبی و حوادث طبیعی منطقه ای و برقراری شیوه های نوین فعالیت و تأمین زیر ساخت ها که باعث ترویج الگوی توسعه فضایی متمرکز پراکنده و خوشه ای به محوریت کریدور ساحلی با ایجاد شبکه ای از مراکز پشتیبان ساحلی و سرزمینی تحقق یابد.

باید در منطقه تعادل ایجاد نماییم و با توسعه فاصله را بین غنی و فقیر زیاد نکنیم که کارگران پروازی بیایند ولی مردم بومی منطقه سهمی از توسعه نداشته باشند، در مکران ضعف ارتباط زیرساختی با کشورهای همسایه وجود دارد و همچنین نفرق مدیریتی و ضعف سرمایه اجتماعی مثلاً ما ظرفیت ۲۰ میلیون تن بار ترانزیت از کشور را داریم که تنها ۵ میلیون تن آن را استفاده می نماییم که هر یک میلیون تن می تواند برای ۲۰ هزار نفر شغل ایجاد نماید. باید تضمینی برای سرمایه گذاران خارجی داشته باشیم، یک توسعه متعادل ایجاد کنیم تا جامعه طبقاتی و شهرهایی با امکانات کامل در آنجا ایجاد کنیم.

هم اکنون در مکران نیروگاه سیکل ترکیبی، تعدادی آب شیرین کن و واحد فولادی ایجاد کرده ایم، مشکل جدی که هم اکنون در آنجا است کمبود آب شیرین کن است که صندوق سعی دارد این مشکل را با توسعه آب شیرین کن ها حل کند. صندوق نگاه ویژه ای به ایجاد پتروشیمی ها و صنایع فولادی دارد.

امید است با توجه به رهنمودهای رهبر معظم انقلاب همه ما یکصدا و متحدانه در توسعه هر چه بیشتر این گنج ملی بکوشیم.

منابع

۱. آقای پور، مهتاب و همکاران (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی و ترازایی در نظام های آینده پژوهی شش کشور و پیشنهاد نظام مناسب آینده نگری در ایران. تهران: موسسه بنیان دانش پژوهان.
۲. بهرامی، محسن و طاعتی، مهکامه (۱۴۰۰). چالش های جهانی، وضعیت آینده؛ فرصت ها و راهبردها. تهران: دانشگاه صنعتی امیرکبیر.
۳. سند توسعه منطقه ساحلی مکران؛ روزنامه رسمی ۱۴۰۱/۳/۳۱، شماره ۲۲۲۱۱.
4. Bell, W. (2019). Foundations of Futures Studies: History, Purposes and Knowledge. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
5. Da Costa, O., Warnke, P., Cagnin, C. and Scapolo, F. (2017). 'The impact of foresight on policymaking: insights from FORLEARN mutual learning process'. Technology Analysis & Strategic Management, P.1-20.
6. FOREN (2021). Foresight for Regional Development Network, A Practical Guide to REGIONAL Foresight, European Commission Search Directorate General STRATA programme.
7. Guston, A.H. (2019). "Understanding Anticipatory Governance". Social Studies of Science, 44(2), p. 218-242.